

ПЕРАДЖЭНЬНЕ

ЖИВЕ
БЕЛАРУСЬ!

Беларускі Народны Фронт "АДРАДЖЭНЬНЕ"
ВОРГАН РАДЫ МЕНСКАГА РАЕНА БЕЛАРУСІ
Выданьне выходзіць са студзеня 1989 года
№- 14 ЖНІВЕНЬ 1989 г.

"А хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе?
- Беларусь!
/Янка Купала/

Рыгор БАРАДУЛІН

Беларускаму народнаму
фронту за перабудову
«Адраджэньне» дзень
з'езда.

Беларускі народны фронт —
Сын турботы людской і надзеі,
Ты глыбока кідаеш зонд
Адраджэння святой ідзі:

Кожнаму спрыяць у справе,
Каб надзея ў сэрцы рунела,
Каб свой род,
Свой народ,
Сябе
Назваў кожны існы смела.

Каб Пагоня наўскапыта
У працягласць вякоў ляцела,
Каб нікчэмнасць і свалата
Лютым гневам марна люцела.

Каб па-новаму дзень пачало
У айчынным нашым аб'язгу,
Каб чало
Ацніла святло
Бел-чырвона-белага сцягу.

Не адступіш у барацьбе,
Як бы трутня вораг ні сыкаў,
Бо на правым флангу ў цябе
Пазняк,
Адамовіч,
Быкаў.

Я вітаю
Твой Першы з'езд
У літоўска-крывіцкай Вільні.
З годных местаў
Твой склаўся змест,
Бо не выправілі правільні,

Што хацелі на свой капыя
Крывіча абчасаць і знеміць,
Плаабтрэсшы зезджы пыя,
Беларус мусіць жыць і кеміць!

Цітоўскі Народзе,

нашы харугвы і пікі
ўнасьць не возьме

скон —

Цітаўт Валікі!

не пагух,
так трывалы
дух,

СЕНЬНЯ У НУМАРЫ:

- БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫ ФРОНТ "АДРАДЖЭНЬНЕ"
/дакумэнты, матэрыялы Устаноўчага з'езду БНФ /
- СТАТУТ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
- Зьвесткі з ЛІТВЫ
- Хроніка падзей

ЗВАРОТ УСТАНОВЧАГА З'ЕЗДУ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"

Да грамадзян Беларусі

"Браткі мілыя! Дзеці зямлі-маткі маёй!"

Так дзевяноста гадоў таму зьвяртаўся да суайчыннікаў Францішак Багушэвіч. Ён заклікаў нас шанаваць сваю зямлю і мову, продкаў і звычаі. А шанаваць гэтыя сьвятныя каштоўнасьці -- значыць быць гаспадаром на сваёй зямлі.

24--25 чэрвеня 1989 году наш Устаноўчы зьезд афіцыйна аформіў стварэньне БНФ за перабудову "Адраджэньне".

БНФ -- гэта масавы грамадска-палітычны рух. Ён ставіць сваёй мэтай пераўтварэньне грамадства і аднаўленьне самабытнасьці Беларускай нацыі на прынцыпах дэмакратыі і гуманізму, стварэньне ўмоваў свабоднага, паўнакроўнага разьвіцьця культуры як карэннага насельніцтва, так і нацыянальных меншасцяў Беларусі. БНФ будзе дзейнічаць у рамках Канстытуцыі БССР і ў адпаведнасьці з прынятымі Зьездам Праграмай і Статутом.

БНФ заклікае абараняць інтарэсы працоўных, будзіць лю-

дзея да сацыяльнай актыўнасьці, разьвіваць іх палітычную, прававую культуру і нацыянальную сьвядомасьць, забяспечыць незваротнасьць перабудовы ў БССР.

Устаноўчы зьезд Беларускага Народнага Фронту адбыўся ў стацыі братаў Літвы -- і дарагім беларускаму сэрцу горадзе -- Вільні. Законна ўзьнікае пытаньне: чаму ж ня ў Менску? Гэта ня наша віна. Гэта віна афіцыйных кіраўнічых органаў Рэспублікі, якія ня хочучь чуць і бачучь дэмакратычны рух. Гэта й ня выклік, гэта -- змушанае выйсьце. Кіраўніцтва Рэспублікі дагэтуль перасьледуе ўсялякія праявы "вальнадумства", усялякія свабодалюбныя павевы. Ягонныя мэты -- шалёваньне ў друку ўдзельнікаў дэмакратычнага руху ў БССР, газы і дубінкі 30 кастрычніка мінулага году. Пасьлядоўна ідучы сваім выпрабаваным шляхам, менская чыноўная бюракратыя адмовіла Зьезду БНФ у памяшканьні. Сілы застою чакалі, што мы пойдзем па шляху канфрантацыі. Але мы не шукаем канфрантацыі. Нам патрэбная спакойная і канструктыўная праца дзеля добра Бацькаўшчыны. Канфрантацыю выбіраюць тыя, хто ў сапраўдным народаўладзьдзі бачыць пагрозу для сябе.

БНФ "Адраджэньне" заклікае наш мудры і мужны, разважлівы і гаспадарны народ далучыцца да руху за перабудову, пайсьці па сьветлым шляху адраджэньня ў дэмакратычную будучыню, у вечнае і годнае жыцьцё на сваёй зямлі. Мы ня маем больш маральнага права трымаць засільце бяздурнага і хцівага да ўлады чынавенства, ведамстваў, якім абьякавы лёс зямлі, лёс народу. Гэта празь іх мы маем Чарнобыль з усімі яго халівымі наступствамі. Адзіны шанец, каб выхыць і мець перспектыву -- гэта перадача ўсяе паўнаты ўлады народу.

Неўзабаве адбудуцца выбары ў Вярхоўны Савет Рэспублікі і мясцовыя Саветы. Суайчыннікі! Наша бліжэйшая задача зрабіць усё, каб у Саветах апынуліся людзі, вартыя высокае годнасьці народных выбарнікаў. Памятайце і пра гадоўную нашу мэту -- стварыць дэмакратычнае грамадства і моцную эканоміку, адрадыць нацыянальную культуру, усталяваць суверэнітэт, стаць народам, які будзе пачувацца вольным і раўнапраўным у агульна-

КІРУЮЧЫЯ ОРГАНЫ
БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТА

" АДРАДЖЭНЬНЕ "

СКЛАД РЭВІЗІЯНАЯ КАМІСІЯ

1. АРЭШКАУ Міхась, інжынер-праграміст, супрацоўнік Інстытуту праектавання мікрабіялагічных прадпрыемстваў пры НВА "Белмедбіяпрам", 38 гадоў (Менск).
2. БАРТЛАУ Лявон, сябра Саюзу мастакоў БССР, 41 год (Менск).
3. КІШЧЭВІЧ Алясь, мастацтвазнаўца, супрацоўнік Беларускага фонду культуры, 36 гадоў (Менск).
4. КАРПУК Міхась, сябра Саюзу мастакоў БССР, 59 гадоў (Менск).
5. МАРАЧКІНА Ірына, настаўніца хіміі і біялогіі, супрацоўніца Бюро прапаганды Саюзу пісьменьнікаў БССР (Менск).
6. НАЗАРЧУК Мікола, сябра Саюзу мастакоў БССР, 61 год (Менск).
7. ЧАЛЕЙ Ада, журналістка, супрацоўніца Рэспубліканскага тэлебачаньня (Менск).

СКЛАД СОЙМУ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ "АДРАДЖЭНЬНЕ"

1. АРЛОУ Уладзімер, літаратар, супрацоўнік выдавецтва "Мастацкая літаратура", намеснік старшыні таварыства "Мартыралог Беларусі", член КПСС, 35 гадоў (Менск).
2. БАЛАХОВІЧ Хрысьціна, мастачка, сябра беларускага аб'яднаньня "Сябрына" у Літве (Вільня).
3. БАНКЕВІЧ Генадзь, інжынер, супрацоўнік НВА "Гранат", старшыня Рады БНФ Фрунзенскага раёну, член КПСС, 59 гадоў (Менск).
4. БАРАДУЛІН Рыгор, літаратар, супрацоўнік выдавецтва "Мастацкая літаратура", 54 гады (Менск).
5. БЕЛАДУСАУ Алег, кінарэжысёр, сакратар Саюза кінематаграфістаў БССР, член КПСС, 43 гады (Менск).
6. БІЧЭЛЬ-ЗАГНІТАВА Данута, літаратарка, супрацоўніца Музея Максіма Багдановіча (філія Гарадзенскага гісторыка-археалагічнага музея), старшыня суполкі імя М. Багдановіча (Гародня).
7. БУВВАЛ Валеры, кандыдат мастацтвазнаўства, супрацоўнік Мастацкага музея БССР, 33 гады (Менск).
8. БУЛАВАШКІ Міхась, матэматык, выкладчык Магілёўскага педагогічнага інстытуту, 41 год (Магілёў).
9. БЫКАУ Васіль, літаратар, народны дэпутат СССР, сакратар Саюзу пісьменьнікаў СССР, 65 гадоў (Менск).
10. БЯЛЯЦКІ Алясь, літаратуразнаўца, супрацоўнік Літаратурнага музея БССР, 26 гадоў (Менск).
11. ВАЯТКЕВІЧ Вячаслаў, журналіст, супрацоўнік часопіса "Мастацтва Беларусі", 48 гадоў (Менск).
12. ВОЛЬСКІ Артур, літаратар, старшыня Рады БНФ Партызанскага раёну, член КПСС, 61 год (Менск).
13. ВЯЧОРКА Вінцук, філолаг, выкладчык Менскага педагогічнага інстытуту, 28 гадоў (Менск).
14. ГАБРУСЕУ Сяргей, інжынер-хімік, начальнік вытворчасці сінтэтычнага валакна Магілёўскага ВА "Хімвалакно", народны дэпутат СССР, член КПСС, 43 гады (Магілёў).
15. ГАЯДУК Мікола, гісторык, літаратар, сябра Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Доляччы, 56 гадоў (Беласток).
16. ГРЫЦКЕВІЧ Анатоля, доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі СССР, БССР і замежных краінаў Менскага інстытуту культуры, член КПСС, 60 гадоў (Менск).
17. ГУРКОУ Алясь, інжынер лясной гаспадаркі, старшыня суполкі "Сьвітанак" Канфедэрацыі Беларускіх Суполак, 23 гады (Менск).
18. ДРАКАХРУСТ Юры, кандыдат фізіка-матэматычных навук, супрацоўнік Інстытуту матэматыкі АН БССР, 29 гадоў (Менск).
19. ДУБАВЕЦ Сяргей, журналіст, супрацоўнік часопіса "Нёман", 30 гадоў (Менск).
20. ДУБЯНЕЦКІ Міхал, літаратар, старшыня мемарыяльнай камісіі Беларускага фонду культуры, член КПСС, 62 гады (Менск).
21. ЕМЯЛЬЯНАУ Алясь, літаратар, супрацоўнік Саюзу пісьменьнікаў БССР, 37 гадоў (Менск).
22. ЖУРАУЛЕУ Аляксандр, доктар эканамічных навук, прафесар Рэспубліканскага міхгаліковага інстытуту падвышэння кваліфікацыі кіраўнічых работнікаў і спецыялістаў, народны дэпутат СССР, член КПСС, 52 гады (Менск).
23. ЖЫБУЛЬ Вячаслаў, кандыдат філалагічных навук, супрацоўнік Інстытуту літаратуры АН БССР, 41 год (Менск).
24. ЗЫМІТРУК Павел, інструментальшчык Менскага аўтамабільнага заводу, 25 гадоў (Менск).
25. ІВАШКЕВІЧ Віктар, грузчык-стروпальшчык Менскага міхгаліновага прадпрыемства чыгуначнага транспарту, 30 гадоў (Менск).
26. КАСКО Алясь, журналіст, супрацоўнік Берасьцейскай студыі тэлебачаньня, 37 гадоў (Берасьце).
27. КАУКА Аляксей, кандыдат гістарычных навук, супрацоўнік Інстытуту літаратуры імя А.М. Горкага АН СССР, старшыня Таварыства беларускай культуры імя Францішка Скарыны ў Маскве, член КПСС, 52 гады (Масква).
28. КОЛАСАУ Генадзь, інжынер-механік, супрацоўнік Інстытуту "Белсельбудпраект", старшыня Рады БНФ Цэнтраўскага раёну, 30 гадоў (Менск).
29. КОНАН Уладзімер, доктар філасофскіх навук, супрацоўнік Інстытуту філасофіі і права АН БССР, член КПСС, 55 гадоў (Менск).

30. КУЗЬНЯЦОУ Сяргей, медык, супрацоўнік Рыхскага медыцынскага інстытуту, старшыня Беларускага таварыства "Сьвітанак" у Латвіі, 28 гадоў (Рыга).
31. КУЛІК Яўген, сябра Саюзу мастакоў БССР, 51 год (Менск).
32. КУПАВА Мікола, сябра Саюзу мастакоў БССР, 43 гады (Менск).
33. ЛАПКО Кастусь, кандыдат хімічных навук, выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэту, 43 гады (Менск).
34. МАЛЬДЗІС Адам, доктар філалагічных навук, супрацоўнік Інстытуту літаратуры АН БССР, член КПСС, 57 гадоў (Менск).
35. МАРАЧКІН Аляксей, сябра Саюзу мастакоў БССР, выкладчык Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытуту, 49 гадоў (Менск).
36. МІХНОУ Сяргей, кандыдат фізіка-матэматычных навук, супрацоўнік НТА "Політэхнік", сябра Рады БНФ Маскоўскага раёну, 39 гадоў (Менск).
37. МУРОГ Сяргей, настаўнік гісторыі і грамадазнаўства ў 94-й сярэдняй школе, старшыня Рады БНФ Першамайскага раёну, 28 гадоў (Менск).
38. МУХІН Георгій, наладчык станкоў з ЛПК на заводзе "Электронман", старшыня Рады БНФ Ленінскага раёну, 40 гадоў (Менск).
39. ПАЗЬНЯК Зянон (Старшыня), кандыдат мастацтвазнаўства, археолаг, супрацоўнік Інстытуту гісторыі АН БССР, старшыня таварыства "Мартыралог Беларусі", 45 гадоў (Менск).
40. САДОУСКІ Пётра, кандыдат філалагічных навук, выкладчык Менскага педагогічнага інстытуту, старшыня моўнай камісіі Беларускага фонду культуры, намеснік старшыні Таварыства беларускай мовы, 48 гадоў (Менск).
41. САКАЛОУ-КУБАЯ Генадзь, сябра Саюзу мастакоў БССР, выкладчык Менскага інстытуту культуры, член КПСС, 47 гадоў (Менск).
42. СЕМУХА Васіль, літаратар, супрацоўнік выдавецтва "Мастацкая літаратура", 52 гады (Менск).
43. СОБАЛЬ Міхась, слесар універсаму "Рыга", старшыня Рады БНФ Савецкага раёну, 38 гадоў (Менск).
44. СОКАЛАУ-ВОЮШ Сяргук, літаратар, бард, загадчык літаратурнай часткі лялечнай трупы пры Беларускам дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Я. Коласа, сябра наваполацкага экакультурнага аб'яднаньня "Сакавік", 33 гады (Віцебск, Наваполацк).
45. СУША Алясь, журналіст, супрацоўнік выдавецтва БелСЭ, 26 гадоў (Менск).
46. СЬВІСТУНОВІЧ Сымон, сябра Саюзу мастакоў БССР, 43 гады (Баранавічы).
47. СЯДОУ Валеры, аспірант Інстытуту філасофіі і права АН БССР, член КПСС, 37 гадоў (Менск).
48. ТКАЧОУ Міхась (Намеснік Старшыні), доктар гістарычных навук, старшыня гарадзенскага аб'яднаньня "Паходня", член КПСС, 47 гадоў (Гародня).
49. ТРУСАУ Алег, кандыдат гістарычных навук, супрацоўнік Інстытуту "Белспецпраектрэстаўрацыя", член КПСС, 35 гадоў (Менск).
50. ЦАРНЯУСКІ Ігар, кандыдат гістарычных навук, супрацоўнік Інстытуту "Белспецпраектрэстаўрацыя", старшыня Гарадскага бацькоўскага камітэту беларускамоўных класаў, 34 гады (Менск).
51. ЦАРНЯУСКІ Міхась, кандыдат гістарычных навук, супрацоўнік Інстытуту гісторыі АН БССР, 51 год (Менск).
52. ЧЫЖЫК Валеры, інжынер-радыётэхнік, супрацоўнік Эстонскага тэатру драмы, старшыня грамадскай рады беларускага культурнага таварыства "Грунвальд" у Эстоніі, 43 гады (Талін).
53. ШУНЬЯКА Яўген, мастацтвазнаўца, сябра Саюзу мастакоў БССР, выкладчык Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытуту, супрацоўнік Беларускага фонду культуры, 35 гадоў (Менск).
54. ХАДЬКА Юры (Намеснік Старшыні), доктар фізіка-матэматычных навук, мастацтвазнаўца, супрацоўнік Інстытуту фізікі АН БССР, прафесар, член КПСС, 51 год (Менск).

СТАРШЫНЯ СОЙМУ БНФ "АДРАДЖЭНЬНЕ"

ПАЗЬНЯК Зянон Станіслававіч

НАМЕСЬНІКІ СТАРШЫНІ СОЙМУ

ТКАЧОУ Міхась

ХАДЬКА Юры

"ГРАМАДА" №14 за 1989 год

Жыве Беларусь!

ПИКЕТ ПРИ ВИЛЬНЮССКОМ ГОРИСПОЛКОМЕ

Уже длительное время здесь пикетирует ОКОЛОВИЧ Мария 1948 года рождения, которая с февраля 1986 года нигде не работает, не прописана, не имеет жилья. Она выдвигает три требования: восстановить ее на работе на заводе топливной аппаратуры, выплатить денежную компенсацию, предоставить квартиру.

НЕ ТОЛЬКО СТАЛИН

27 июля в Вильнюсе

Во Дворце художественных выставок открылась выставка «Сталин вчера, сегодня и завтра». Среди ее участников — гости из Ленинграда, Москвы, Новгорода, Белоруссии. Это репрессированные в различные годы В. Говорков, Э. Куфко, Э. Ухналев, Ю. Рыбаков. Серия гравюр «Воркутинские рисунки» создана Ухналевым в местах заключения.

Я задал одному из устроителей выставки — художнику Алексею Жданову вопрос:

— Как была организована выставка?

— Сама идея принадлежит искусствоведу Георгию Сомову. Он решил осуществить ее при содействии Ленинградского отделения Кинематографического фонда СССР. Свой вклад внесли общество «Мемориал» и Советский фонд культуры. При отборе работ мы руководствовались не столько художественными критериями,

сколько общностью темы. К сожалению, в Вильнюс мы не привезли документальную часть экспозиции — представленный Демократическим союзом материал: фотографии, запечатлевшие недавний разгон демонстрантов у Казанского собора.

— Какова цель выставки?

— Она собрала немало посетителей в Ленинграде и Минске. Но в Минске нас встретили враждебно. Трижды по ночам ввали рекламный щит. Писали в книге отзывов, что художников надо привлечь к ответственности. А один пенсионер — генерал запаса — пытался разгромить экспозицию тростью. Уничтожить надо не художественные произведения, а представление, будто Сталин — гений. Цель выставки — вытравить остатки сталинизма в общественном сознании. В названии выставки есть слова «сегодня, завтра», потому что мы не уверены, что Сталин мертв. Им наполнены живую

чие стереотипы.

— Но зачем же все беды связывать только с Сосо Джугашвили?

— Частично это делается из-за цензуры. Разумеется, выставка касается не только темы сталинизма.

Неожиданно символический смысл в работах ленинградского художника В. Войнова обретают подлинные предметы: портупея в произведении «Конвой на пенсии», настольные принадлежности в «Жалобнике». Черный стул с револьверами, окровавленными острыми осколками стекла и погон в композиции А. Тарановича, не имеющей названия, журнальные фотографии Ленина и Сталина в коллажах минчанина А. Жданова и другие выставочные работы как бы раскрывают особенность абсурда сталинизма.

Ритис ЮОЗАПАВИЧЮС.

"Вечерние новости"

№173-174 28.7.89

"Отец народов"

ИЗ ИГАРКИ

Как мы уже сообщали, 28 июля военный самолет, приземлившись в Кедайняй, доставил в Литву 120 гробов с останками литовских ссыльных. Вместе с представителями всей Литвы самолет встретили и вильнюсцы. На траурном митинге выступили Председатель Президнума Верховного Совета Литовской ССР В. Астраускас, член Совета Сейма Литовского движения за перестройку М. Лауринкус.

Поздно вечером пять гробов было перевезено в Вильнюс и установлено в нижней часовне костела св. Тересы. В субботу утром сот-

ни вильнюсцев пришли проводить останки ссыльных в последний путь на родной земле. Впереди трехцветный флаг, девочки в национальной одежде со свечами в руках. По дороге на гробы, покрытые национальными флагами, люди бросали цветы. Звучит колокол Кафедрального собора, гробы установлены на постаментах. Началась траурная месса, которую ксендз прелат К. Василяускас отслужил за всех погибших на просторах Сибири литовцев. После мессы останки ссыльных были вывезены для захоронения на раз-

личных кладбищах Вильнюса.

Жизнь каждого привезенного мученика — частичка величайшей национальной трагедии, потому и похороны стали трауром всей Литвы, а каждая новая могила — символом страдания. Два новых холмика появились и на кладбище Рокантишкю. На крестах надписи — ЕВА СТАНУЛЕНЕ и ЯДВИГА СКУОДЕНЕ. В последний путь их провожали родные. Дети, оставшиеся сиротами в Игарке, создали семью. Сейчас у гробов стояли взрослые внуки, унаследовавшие от родителей боль ссыльных.

Они с грустью говорили: находившегося лагеря. Мать «Хороним обенх бабушек» тоже умерла молодой. Знакомых и незнакомых у могилы объединяли воспоминания о пережитых днях ссылки, общая судьба. Слова боли и надежды произнесли ксендз К. Василяускас, координатор Вильнюсского общества ссыльных С. Жукаускас, другие бывшие ссыльные и заключенные. Они говорили о скорбном возвращении, о справедливости, о муках безвинно обреченных и убитых литовцев. У могилы Ядвиги Скуодене, склонив голову, стоял сын Александрас. Так же встал и отца, не вернувшегося из неизвестно где

находившегося лагеря. Мать «Хороним обенх бабушек» тоже умерла молодой. Знакомых и незнакомых у могилы объединяли воспоминания о пережитых днях ссылки, общая судьба. Слова боли и надежды произнесли ксендз К. Василяускас, координатор Вильнюсского общества ссыльных С. Жукаускас, другие бывшие ссыльные и заключенные. Они говорили о скорбном возвращении, о справедливости, о муках безвинно обреченных и убитых литовцев. У могилы Ядвиги Скуодене, склонив голову, стоял сын Александрас. Так же встал и отца, не вернувшегося из неизвестно где

Ядвиги ГОДУКАВИЧЕНЕ, корр. «В. Н.»

"В.Н." № 175

СОЗДАНА ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ

Вчера закончил работу продолжавшийся два дня съезд литовской демократической партии.

Делегаты съезда заслушали семь докладов, в которых была проанализирована современная политическая ситуация в республике, обсуждены исторические и совре-

менные задачи литовской демократической партии (ЛДП), проанализирован путь воссоздания независимости Литвы, дана оценка приближающейся выборной кампании в Верховный Совет республики и местные Советы. Обсуждены также другие вопросы.

В учредительном съезде участвовали гости из соседних республик, представители общественности, ответственные работники ЦК Компартии Литвы и Совета Министров Литовской ССР, группа народных депутатов страны — члены совета Сейма Движения за перестройку.

Приняты резолюции, формирующие политику партии на современном этапе. Делегаты голосовали за программу и устав партии, избранны партийные органы — президиум, совет, комиссия по спорам.

"ГРАМАДА" №14

за 1989 г.

ПАКТ У РЫБЕНТРОПА-МОЛАТАВА - 50 год з дня яго подпісу

23 жніўня 1939 года ў Маскве быў падпісан савецка-германскі дагавор аб ненападзенні, а таксама т а й н ы я пратакол да яго. Паміж Гітлерам і Сталіным была змова, якая з'явілася трагедыяй у далейшым для народаў Польшчы, Прыбалтыкі, а таксама СССР ...

Нижэй прыводзіцца тэкст сакрэтнага дадатковага пратакола і роздум прафесара В.І. Дашычава наконт сэнса і матыва заключэння Пакта 1939 года

СЕКРЕТНЫЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ ПРОТОКОЛ

По случаю подписания Пакта о Ненападении между Германией и Союзом Советских Социалистических Республик нижеподписавшиеся представители обеих Сторон обсудили в строго конфиденциальных беседах вопрос о разграничении их сфер влияния в Восточной Европе. Эти беседы привели к соглашению в следующем:

1. В случае территориальных и политических преобразований в областях, принадлежащих прибалтийским государствам (Финляндия, Эстония, Латвия, Литва), северная граница Литвы будет являться чертой, разделяющей сферы влияния Германии и СССР. В этой связи заинтересованность Литвы в районе Вильно признана обеими Сторонами.

2. В случае территориальных и политических преобразований в областях, принадлежащих Польскому государству, сферы влияния Германии и СССР будут разграничены приблизительно по линии рек Нарев, Висла и Сан.

Вопрос о том, желательно ли в интересах обеих Сторон сохранение независимости Польского государства, и о границах такого государства будет окончательно решен лишь ходом будущих политических событий.

В любом случае оба Правительства разрешат этот вопрос путем дружеского согласия.

3. Касательно Юго-Восточной Европы Советская сторона указала на свою заинтересованность в Бессарабии. Германская сторона ясно заявила о полной политической незаинтересованности в этих территориях.

4. Данный протокол рассматривается обеими Сторонами как строго секретный.

Москва, 23 августа

За Правительство Германии

Полномочный представитель
Правительства СССР
В.Молотов

И.Риббентроп

Дело в том, что Сталин задолго до 1939 года задумал столкнуть Англию, Францию и Германию — и он, очевидно, полагал, что это столкновение станет генератором революционных событий в Западной Европе, а СССР сможет стоять в стороне в позе «третьего радующегося». Но это был корросальный просчет, допущенный Сталиным по его невежеству. Не зная европейской политики, он не понял, что безопасность нашей страны была неразрывно связана с безопасностью Англии и Франции. Там было всегда наши страны были исторически объединены борьбой против германской экспансии, они традиционно находились в одной лодке, из которой нельзя было вылезать. Подписав с Гитлером пакт о ненападении, Сталин подписал тем самым договор Советскому Союзу, ибо за позволил осуществить общий стратегический план войны, который разрабатывался германским генералитетом еще со времен первой мировой войны: нанесение первого стратегического удара на Западе, разгром Франции, освобождение тыла, укрепление тыла, а после этого — нападение на Россию. Сталин ликвидировал сдерживающий фактор России для Гитлера и позволил ему таким образом разбить Францию и укрепить свой тыл для главной цели — разгрома Советского Союза. С Германией категорически нельзя было заключать договор, ибо он открывал зеленую улицу второй мировой войне. Если бы война началась в сентябре без наличия пакта 1939 года, она бы не развивалась так неблагоприятно для нас, потому что Гитлер был бы зажат в тиски с двух сторон — с запада и с востока. Фактор Советского Союза действовал бы на Гитлера и не позволил бы ему добиться столь быстрой победы даже над Польшей. Анализируя все эти обстоятельства, невольно приходишь к выводу, что это было губительное решение — в первую очередь для интересов Советского Союза. Потому что от пакта выиграл только один человек — Адольф Гитлер и фашистская Германия в целом. Для нас это была сплошная потеря.